

У культурній сфері сарматизм призвів до значного відходу поляків від давніх слов'янських традицій та культур, посилилась латинізація.

З кінця XVII – початку XVIII ст. в Польщі зростає вплив французької культури, зокрема в її літературі та мистецтві, сарматизм «замінюється» ідеями Просвітництва, які сприяють духовному пробудженню польського народу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бухарин С.Н., Ракитянский Н.М. Россия и Польша – опыт политико-психологического исследования феномена лимитрофизации [Електронний ресурс] // Режим доступу: aradrus.su/bibli/geobib/2011-08-03-16-33-54/412-2011-08-11-14-53-11.html
2. Дейвіс Н. Боже ігрище. Історія Польщі/ пер.Тарашук. – К.: Основа, 2008. – 1080 с.
3. Дыбровская А., Жарын М., Жарын Я. История Польши с древнейших времен до наших дней / А. Дыбровская, Я. Жарын. – Варшава, 1998 – 450 с.
4. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі/ Л. Зашкільняк, М. Крикун – Львів, 2008. – 584 с.
1. Кресін О. Український сарматизм. [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrhistory.narod.ru/kresin-2.htm
5. Тимовський Михаил, Кеневич Ян, Хольцер Еже. История Польши/ под.ред. М. Тымовского – М.: Весь мир, 2004 – 544 с.
6. Хрестоматия по истории южных и западных славян: уч.пос. для вузов: в 3 т. / под. ред. Ю.В. Бромляя и др. – Минск, 1991 – 448 с.

Карабин М.

Науковий керівник – доц. Валіон О. П.

ПРОБЛЕМА РАБСТВА В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ А. ЛІНКОЛЬНА

Непересічною постаттю в історії США загалом та в роки Громадянської війни (1861-1865 рр.), зокрема, є шістнадцятий президент Америки - Авраам Лінкольн. Активний громадський діяч, адвокат, талановитий політик, Лінкольн, перш за все, асоціюється з епохальною подією в історії держави - скасуванням рабства, яке ознаменувало початок нової демократичної ери США. Негроїдне населення отримало ті демократичні права та свободи, що не лише дозволило їм соціалізуватися, а й стати рівноправними членами американського суспільства. Хоча формальне скасування рабства ще не означало, що неграм у Америці стало краще жити (на Півдні діяли «чорні кодекси», активізувала свою діяльність організація Ку-Клукс-Клан). Але навіть, відкидаючи ці обставини, важливість Прокламації про скасування рабства 1863 року полягала в тому, що вона стала першим кроком до будівництва громадянського суспільства, забезпечення демократичних положень Конституції Америки. Цей далекоглядний крок Авраама Лінкольна в перспективі забезпечив сучасний статус США як найдемократичнішої держави в світі, яку очолює темношкірий президент.

До кінця XX ст. в історіографії щодо цього питання сформувався усталений, дещо міфологізований образ президента-реформатора, «чесного Ейба», який віддав життя боротьбі з расизмом, рабством, експлуатацією людини людиною. Хоча насправді при оцінці діяльності А. Лінкольна слід, насамперед, уникати ідеалізації, адже погляди Лінкольна еволюціонували і скасування рабства було більше актом не волі однієї людини, а тих обставин, що склалися в Америці у XIX столітті.

Актуальності темі додає і те, що з кінця XX - початку XXI століття в історіографії Америки популярності набуває інша, діаметрально протилежна тенденція, що дає оцінку президенту Лінкольну як президенту расисту (відомого розголосу набула книга Л. Бенетта «Примусова слава: Авраам Лінкольн у білій мрії»).

Аналізуючи позиції істориків, як традиційної (К. Сенберг, Ю. Хайдекінг та ін.), так і нової школи (Л. Бенетт), ми уникали крайньої конфронтації у висвітленні даної проблеми, звертаючи увагу на історичні умови, суспільні тенденції, ідеологічні погляди Америки впродовж 1830-1860-х рр., в умовах якої визрів політичний талент А. Лінкольна. Така позиція дозволить проаналізувати окреслену тему статті об'єктивно та неупереджено.

Мета даної роботи полягає у визначенні місця проблеми рабства в політичному розвитку США, з'ясуванні впливу і ролі внутрішньої політики А. Лінкольна на становище рабів у США.

При дослідженні вказаної проблеми можемо виділити наступні завдання: проаналізувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, що сприяли виникненню протиріч між Північчю і Півднем, охарактеризувати внутрішню політику А. Лінкольна в контексті боротьби за скасування рабства.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 40-60-ті рр. XIX століття в історії США. Цей період характеризується загостренням протиріч між Півднем і Північчю, що вилилися в Громадянську війну.

На середину XIX ст. в південних штатах Америки дедалі гостріше проявлялася криза рабства. Попри те, що вона не мала виражених зовнішніх ознак, все ж нагальною проблемою постало питання подальших територіальних завоювань. Відомо, що на Півдні розповсюджувалося плантаційне землеробство екстенсивного характеру, суть якого зводилася до викачування потенціалу із земельних ділянок і переходу на нові території, оскільки виснажена земля (після бавовнику, цукрової тростини) не могла дати бажаного врожаю. Нової землі на Півдні не було, тому погляди плантаторів були звернені на майже незаселені території «дикого Заходу». На ці землі претендували і північні штати, які на середину XIX ст. стали промисловим центром Америки. Економічному зростанню Півночі сприяла багата сировинна база та англо-американська війна 1812-1814 рр. Так, на думку В. В. Согрина, відсутність економічного зв'язку з Англією змусила Америку створювати власні галузі промисловості.

Загалом розширення Півночі за рахунок Західної Америки було викликано потребою розбудови промислового комплексу, проникненням на ці території фермерства, заняття яким вимагало великих земельних ресурсів.

Загострювала ситуацію і проблема рабства - на Півночі його не існувало, оскільки в роки війни за незалежність воно було скасоване. До того ж сам поділ на рабовласницький і нерабовласницький порядок сприяв розмежуванню Півночі і Півдня, а проблема рабства із поширенням руху аболіціоністів ставала ще гострішою.

У таких умовах на президентських виборах у 1860 р. прийшов до влади А. Лінкольн, лідер республіканської партії з 1854 р. Цей факт став першим сигналом Півдня до сецесії. Заслугує на увагу «перша інавгураційна промова» 4 березня 1861 р., в якій чітко окреслюється політична платформа нового президента. Лінкольн не виступав за скасування рабства, його метою стало збереження політичного союзу Півночі й Півдня. Рабство, на думку президента, є внутрішньою справою штатів. У цьому контексті він зазначав: «Наведу лише один вислів, який міститься в одному з моїх виступів, де я заявляю, що в мене немає жодних намірів прямо або побічно втручатися у функціонування інституту рабства в тих штатах, де воно існує. Я вважаю, що не маю законного права робити це, і я не схильний до цього» [4, с. 44].

Чіткою є позиція щодо питання повернення і переховування рабів. Лінкольн вважав повернення рабів законною справою, апелюючи до букви закону. Так, зокрема, діяч зауважував: «Жодна особа, яка зобов'язана до служби або роботи в будь-якому з штатів, згідно з його законами, і втекла в інший штат, не може на підставі законів чи постанов їх звільнитися від цієї служби чи роботи й повинна бути видана на вимогу сторони, яка має право на таку службу або роботу» [4, с. 45].

Таким чином, слід звернути увагу, що антирабовласницька позиція Авраама Лінкольна на 1861 р. ще не визріла остаточно, тому недоречно вважати правильною тезу, що на виборах 1860-го року переміг прихильник аболіціоністів. Крім цього, слід врахувати і те, що, власне, ідеологія американського суспільства пропагувала вищість білої раси (аспект панамеріканізму), а Авраама Лінкольна був лише людиною своєї епохи. Відомі також випадки, коли, власне, аболіціоністи, критикуючи рабовласництво, не заперечували вищість «білих».

Наступним кроком-реакцією на окреслені події Півдня стало проголошення 4 лютого 1860-го року Південної Конфедерації на чолі з Джефферсоном Девісом оголошення самостійності від Півночі. Приводом до початку війни став напад конфедератів на форт Самтер 12-13 квітня 1861 року.

Розуміючи складність боротьби Півночі й Півдня, Лінкольн все ж був вірним позиції відносно збереження цілісності союзу на першому етапі боротьби (1861-1862 рр.). Активно відстоюючи ідеї державної єдності Лінкольн вбачав відміну рабства лише в поступовому його скасуванні, або в таких ідеалістично-нереальних планах на кшталт надання незалежності й

свободи рабам, власне, самими рабовласниками і подальшою депортацією негрів «у якесь місце із хорошим кліматом».

Тобто, Авраам Лінкольн не вбачав необхідності виголошувати гаслом Громадянської війни скасування рабства.

Позиція Лінкольна змінилася у 1862 р. внаслідок низки обставин. По-перше, провалився план «швидкої війни», яка ставала дедалі затяжною, по-друге, армія Півночі, незважаючи на низку переваг (технічний та людський потенціал, примусова мобілізація) зазнавала поразок. Південь, у свою чергу, не володіючи такими ресурсами мав найдосвідченіших полководців та матеріальну підтримку Англії (Англія була залежна від постачання бавовни з Півдня). Тому європейські держави були зацікавлені у міцності південних штатів з позицій торгового інтересу.

Лінкольна вдалося шляхом підписання угод та звільнення англійських військових, що прямували на допомогу конфедератам (Тренстська справа) запобігти їх втручання у внутрішні справи Америки, як колишньої колонії. З метою пошуку ширшої бази підтримки федералістів, а також, щоб внести дисбаланс у тил ворога, Лінкольн вдався до реформ.

Першим кроком стало прийняття «Закону про гомстеди» 20 травня 1862 р., за яким кожному громадянину, що досягнув 21-го року і не воював на боці Конфедерації, за символічну плату в десять доларів передавалося в користування 160 акрів землі. Через п'ять років особі, що одержувала землю, надавалося право власності на неї. Одержати землю у власність можна було і раніше, але при додатковій платі 1,25 \$ США за акр.

Цей крок ознаменував початок здійснення революційних заходів у внутрішньому житті країни, а також розширив базу підтримки президента. Відтак вдалося зупинити в суспільстві активізацію антилінкольнівських гасел і закликів, що з'явилися в результаті поразок у війні. Змінюються погляди Лінкольна відносно, власне, самої проблеми рабства в країні. Він зазначав також про потребу скасування рабства. Такий радикальний крок, на думку більшості дослідників (К. Сенберг, В. Иванов, Г. Севастьянов), став однією з причин перемоги Півночі над Півднем у другому етапі Громадянської війни (1863-1865 рр.). Хоча необхідно не забувати, що Південь на той час перебував у ізоляції, оскільки припинилася допомога з Англії, а це теж працювало на користь Півночі.

22 вересня 1862 р. він оголосив про те, що з 1 січня майбутнього року всі раби «відтепер і назавжди будуть вільними», і 30 грудня підписав «Прокламацію про звільнення». 1863 рік приніс армії Союзу перемоги при Геттісберзі і Віксбергу. Виступаючи 19 листопада 1863 р. на відкритті військового цвинтаря в Геттісберзі, Лінкольн заявив, що спочивають тут солдати, які віддали життя за «нове народження свободи» в країні, і «це уряд народу, з народу, для народу ніколи не зникне з обличчя землі». Ця коротка промова, що становила лише 10 фраз, стала справжнім маніфестом американської демократії, а Лінкольн зміцнив славу блискучого оратора. На виборах 1864 р., незважаючи на критику інших політиків і власні сумніви, Лінкольн переміг суперника з Демократичної партії генерала Дж. Б. Макклеллана, ставши президентом на повторний термін.

«Прокламація про звільнення рабів» від 1 січня 1863 року стала завершальним документом відносно проблеми рабовласницьких штатів. Становище Півдня було безвихідним. Раби масово почали переходити на бік федералістів, поповнюючи їх армію. Відомо, що існували навіть батальйони, повністю укомплектовані неграми. До кінця війни у складі федеральних військ налічувалося близько 180 тисяч негрів. Але не слід ідеалізувати федералістів. Існують незаперечні свідчення, що генерал Б. Батлер рабів-утікачів називав «контрабандною власністю війни», яку непотрібно повертати господарям, а використовувати у власних інтересах.

Скасування рабства було епохальною подією, повною перемогою капіталістичних відносин над відсталим рабовласницьким порядком. Згідно із заключним миром 1865 р. цілісність країни не порушувалася. Південь повертався до Союзу у контексті Реконструкції, що проводилася впродовж 1865-1877 рр. На південних територіях почали діяти федеральні закони, в тому числі, Закон про скасування рабства.

Трагічним став кінець президента Лінкольна. Його вбивство у 1865 р., на думку сучасних американських дослідників, посприяло формуванню ореола мучеництва навколо Лінкольна. З

цього приводу «Без сумніву, мені здається, що те, як він помер, і коли він помер [...] стало вирішальним фактором для перетворення Лінкольна в американську ікону» [6]. Незважаючи на різну, часто протилежну оцінку особистості шістнадцятого президента США все ж необхідно зазначити, що саме йому країна завдячує переходом на демократичні засади, офіційну ліквідацію расизму та рабства.

Саме Акт про звільнення рабів став стимулом для подальшої зміни законодавства США, зокрема, тринадцятої поправки до Конституції (1865 р.), яка скасовувала рабство; чотирнадцятої (1866-й рік) - про позбавлення лідерів Конфедерації права займати державні посади, зрівняння прав негрів з білими; п'ятнадцятої (1870-й рік) - про не обмеження права голосу кольором шкіри, расою, рабством у минулому. Проводилася поетапна соціалізація рабів, розширювалися їх політичні та особисті права, наприклад, право голосу, купівлі нерухомості тощо.

Після прийняття «Закону про Гомстеди», і «Акту про скасування рабства» розширилася соціальна база, яка підтримувала президента, стало активно розвиватися фермерство, раби поступово одержували громадянські права та обов'язки, виникали умови для становлення громадянського суспільства.

На нашу думку, незважаючи на різні оцінки діяльності Авраама Лінкольна, його внутрішня політика була прогресивною, відповідала тогочасним умовам буржуазно-капіталістичного розвитку. Великою заслугою президента стали спроби зберегти цілісність країни, усунення соціальної напруги, вирішення низки соціально-економічних завдань країни. Його діяльність відіграла значну роль для розвитку США на перспективу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хайдекинг Ю. Американские президенты / Хайдекинг Ю. — М: Знание, 1997.-455с.
2. Иванов Р. Дипломатия Авраама Линкольна / Иванов Р.Ф. - М.,1987 - 344с.
3. Севастьянов Г. История США в 4 т. / Севастьянова Г.: В 4 т. — Т1. -М.,1985.-394с.
4. Иванян Э. А. История США. Хрестоматия: пособие для вузов / Сост. Иванян Э. А. - М.: Дрофа, 2005. - 523с .
5. Сэнберг К. Линкольн / Сэнберг Карл [перевод Б.Грибанова, Л.Шеффера]. – М: Молодая гвардия, 1961—705с.
6. Бенетт Л. Примусова слава: Авраам Лінкольтн у білій мрії [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://countrystar.narod.ru/lincoln_ru.html.

Куцик Р.

Науковий керівник – доц. Григорук Н. А.

ФРАНЦУЗЬКО-РОСІЙСЬКА ВІЙНА 1812 Р. В РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Французько-російська війна 1812 року, одна з визначних подій в історії. Саме в той час вирішувалася майбутня доля багатьох країн Європи і Росії зокрема.

Тож актуальність теми зумовлюється тим, що ця подія завжди ставала предметом багатьох досліджень. Ще війна 1812 р. не завершилась, а навколо таких питань, як причини, характер, рушійні сили та наслідки цієї війни, уже «закипіли гарячі» суперечки, що знайшли відображення головними чином в публіцистичній літературі того часу. Протягом багатьох років, у світ вийшло багато наукових праць, які стосуються тих чи інших питань війни 1812 року. Ця тема знайшла відгук у працях дослідників Франції, Німеччини, Англії, Америки та ін. Проте найбільше ця тема висвітлена саме у російській історіографії.

Зазвичай, більшість істориків російську історіографію війни 1812 року поділяють на декілька етапів:

- дворянська історіографія (перша пол. XIX ст.);
- буржуазна історіографія (друга пол. XIX ст.);
- радянська історіографія (1917 – 1991 рр.);
- сучасна історіографія (з 1991 р) [11].

Таким чином вперше офіційне трактування війни 1812 р. у Росії було дане в брошурі «Погляд на війну французів в союзі з десятьма європейськими державами проти Росії 1812